

Кучмій О.П.*

ВПЛИВ СВІТОВОЇ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ НА РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

The article is devoted to the problem of influence of world financial crisis on an informative sector. In the article the difference of consequences of world financial crisis is considered 2008 from previous - 1997 and crises the «dot.com», certainly spheres which showed the best indexes of growth in the conditions of crisis and factors which was instrumental in it are analysed.

Глобальна фінансова криза, що розпочалася у вересні 2008 року, суттєво вплинула (і продовжуватиме впливати) на всі країни світу, за винятком найбідніших країн світу, які знаходяться у перманентній фінансово-економічній кризі. Криза охопила усі сектори світової економіки, спостерігається зростання цін на нерухомість і продовольчі товари, скорочення робочих місць як у комерційних, так і в державних організаціях, при цьому причини таких змін у різних державах – різні. Отже як глобальна економіка, так і національні економічні системи сьогодні переживають часи, коли доводиться шукати оптимальні рішення для розв'язання багатьох завдань, поставлених на порядок денний.

Водночас сектор інформаційних продуктів та послуг в цих трансформаціях виявився менш прогнозованим щодо наслідків такого потужного виклику. Як свідчать дослідження Міжнародного союзу електрозв'язку, телекомунікаційний сектор є не тільки ключовим сектором економіки розвинених держав світу, але й формує потенціал для протистояння фінансовій кризі, і навіть сприяє економічному зростанню і збільшує економічну продуктивність та ефективність. Більш того, інформаційний сектор сьогодні демонструє набагато більшу стійкість до кризових викликів, ніж після кризи в Азії 1997 р. та кризи «dot.com» 2001-2002 рр.

Зокрема, Інтернет сьогодні перетворився на важливу складову усіх сфер життєдіяльності сучасного суспільства, глобальна система зв'язку стала фундаментом міжнародної торгівлі та фінансів, сучасні методи роботи базуються на постійному зв'язку за принципом «будь-де, будь-яким чином, у будь-який час». Оператори та постачальники Інтернет-послуг, використовуючи досвід подолання кризи «dot.com», сьогодні мають регулярні прибутки від надання послуг постійним клієнтам, від стабільного зростання попиту на інформаційні послуги, нові та інноваційні програмні продукти та рішення на ринку товарів та послуг. Навіть промислові виробництва, які пройшли етап технологічної модернізації, демонструють високу стійкість до викликів глобальної економічної кризи.

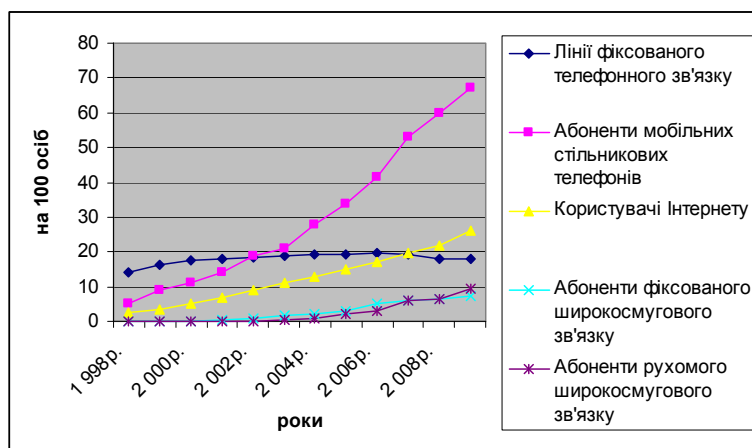
Ще до початку фінансової кризи інформаційно-комунікаційні технології демонстрували тенденцію до подальшого поширення і проникнення у всі сфери життєдіяльності суспільства, відбувався перехід до так званих Мереж Нового Покоління (МНП), які суттєво вплинули на телекомунікаційну сферу, сферу Інтернет-медіа- та контент-послуг. Водночас криза поставила під сумнів можливості пода-

* кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародної інформації Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

льшого розвитку цих тенденції, а інвестиції у МНП могли б не виправдатися. Але, як показала практика, інформаційна індустрія, хоча і відчула негативні впливи загального економічного спаду, виявилася більш стійкою до них і навіть навпаки демонструвала тенденції до зростання. Саме інформаційна сфера запропонувала чимало інноваційних проектів, які в умовах загальної економічної кризи змогли зменшити витрати на виробництво та забезпечити стабільні прибутки на основі нових оптимізованих виробничих рішень.

Не дивлячись на економічний спад, використання послуг інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), зокрема, мобільних телефонів та Інтернету, продовжує зростати у всьому світі. На кінець 2009 року, за оцінками експертів, налічувалося 4,6 млрд. абонентів рухомого стільникового зв'язку, що відповідає співвідношенню 67 абонентів на 100 чоловік в світі (див. Діаграму 1). У 2009 році рівень проникнення рухомого стільникового зв'язку в країнах, що розвиваються, перевищив відмітку в 50%, досягнувши наприкінці 2009 року співвідношення близько 57 абонентів на 100 чоловік (2005 року рівень проникнення становив лише 23%). Хоча цей рівень набагато нижче середнього показника для розвинених країн, де рівень проникнення перевищує 100%, темпи зростання кількості абонентів залишаються незвичайно високими.

Діаграма 1. Динаміка зміни показників зростання кількості абонентів рухомого стільникового зв'язку

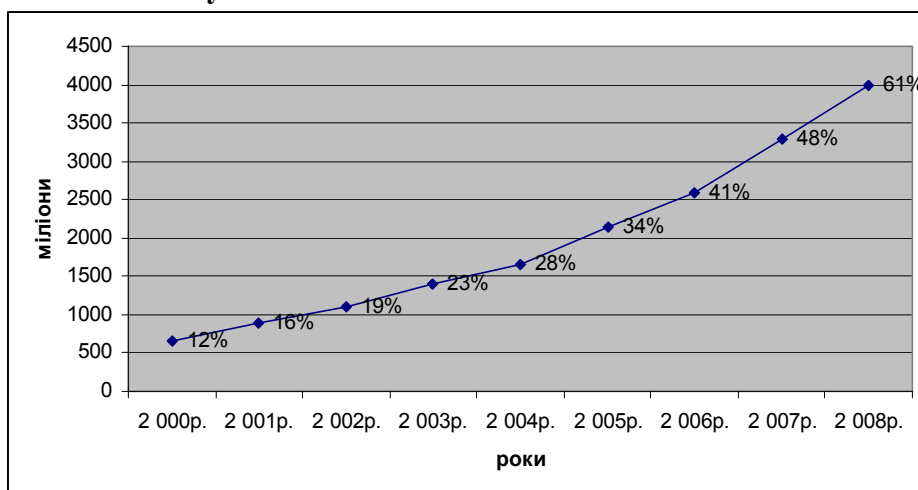
Джерело: *Measuring the Information Society, 2009.*

Використання Інтернету також продовжувало зростати, хоч і не такими швидкими темпами. За даними експертів, у 2009 році Інтернетом користувалися 26% населення світу (або 1,7 млрд. чол.). У розвинених країнах цей відсотковий показник залишається значно вищим за показник для країн, що розвивається, де четверо з п'яти чоловік все ще не мають можливості користуватися перевагами онлайн-діяльності. Лише на один Китай припадає третина користувачів Інтернету в світі, що розвивається. Хоча в кінці 2009 року рівень проникнення Інтернету в розвинених країнах досягнув 64%, в країнах, що розвиваються він становив близько 18% (і лише 14%, якщо виключити Китай).

Однією з істотних проблем забезпечення загального доступу людей до користування онлайн-послугами є обмеження наявності фіксованого широкопasmового доступу, який надається в основному для користувачів Інтернету в розви-

нених країнах і окремих країнах, що розвиваються. Понад половини абонентів фіксованого широкосмугового зв'язку в світі, що розвивається, живе в Китаї, який в 2008 році випередив Сполучені Штати Америки як найбільший в світі ринок фіксованого широкосмугового зв'язку. Рівень проникнення широкосмугового зв'язку в розвинених країнах складають 23 лінії на 100 чоловік, а в країнах, що розвиваються цей показник рівний тільки 4% (2%, якщо виключити Китай).

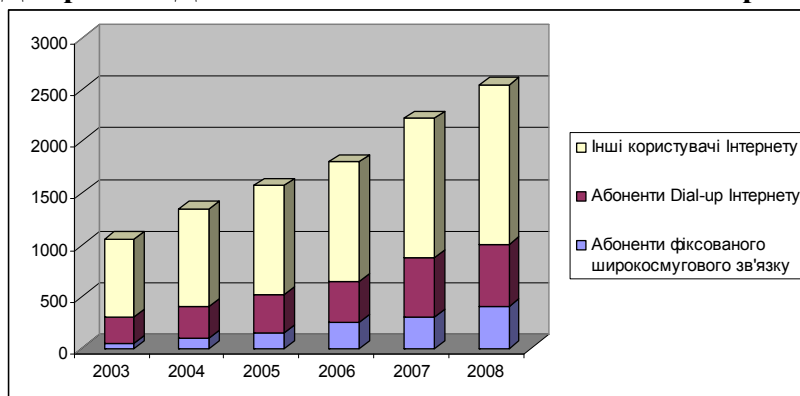
Діаграма 2. Динаміка змін показників кількості користувачів послугами мобільного зв'язку.

Джерело: *Measuring the Information Society, 2009.*

На даний час у секторі рухомого широкосмугового зв'язку відбуваються суттєві зміни. Впровадження високошвидкісного доступу до мобільного Інтернету у все більшій кількості країн сприятиме подальшому зростанню кількості користувачів Інтернету, особливо в країнах, що розвиваються. Так, кількість абонентів рухомого широкосмугового зв'язку постійно зростає і в 2008 році перевищила кількість абонентів фіксованого широкосмугового зв'язку. Наприкінці 2009 року, за оцінками експертів, кількість абонентів рухомою налічувалося 640 млн., а кількість абонентів фіксованого широкосмугового зв'язку - 490 млн.

Діаграма 3. Динаміка змін показників кількості користувачів Інтернетом

Джерело: *Measuring the Information Society, 2009.*

Водночас вищевказані показники ілюструють лише тенденцію для конкретних ІКТ, але не відстежують загальний прогрес, досягнутий країнами у сфері побудови інформаційного суспільства. Важливим інструментом моніторингу такого прогресу є індекс розвитку ІКТ (IDI), що включає 11 показників, які охоплюють доступ до ІКТ, використання ІКТ і навички у сфері ІКТ як в розвинених країнах, так й в країнах, що розвиваються. Останні результати по індексу IDI показують, що в період між 2007 і 2008 роками всі 159 країн, які включені до цього індексу, покращили свої показники, підтверджуючи загальну позитивну тенденцію поширення ІКТ і переходу до глобального інформаційного суспільства.

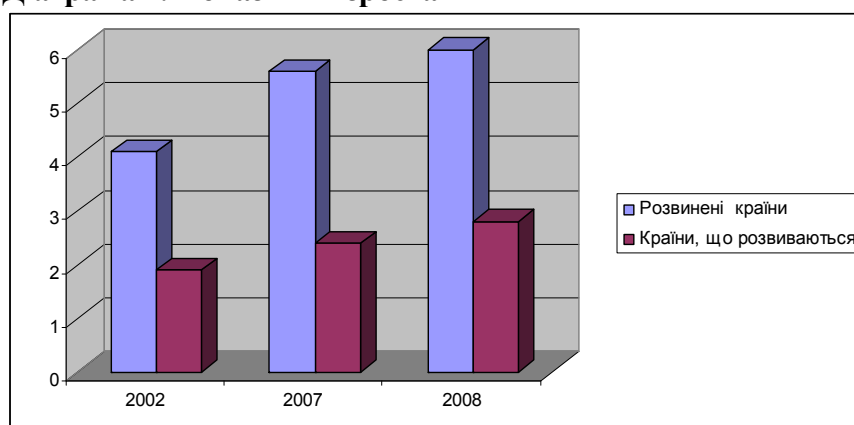
Таблиця 1. Індекс розвитку ІКТ (IDI) за 2007-2008 рр.

Країна	Місце 2008 р.	IDI 2008 р.	Місце 2007 р.	IDI 2007 р.
Швеція	1	7,85	1	7,27
Люксембург	2	7,71	6	6,98
Республіка Корея	3	7,68	2	7,23
Данія	4	7,53	3	7,18
Нідерланди	5	7,37	5	7,06
Ісландія	6	7,23	4	7,06
Швейцарія	7	7,19	8	6,83
Японія	8	7,12	7	6,89
Норвегія	9	7,11	9	6,78
Велика Британія	10	7,07	12	6,70
Гонконг, Китай	11	7,04	10	6,78
Фінляндія	12	7,02	11	6,70
Німеччина	13	6,95	13	6,60
Сингапур	14	6,95	15	6,47
Австралія	15	6,90	14	6,51
Нова Зеландія	16	6,81	16	6,38
Австрія	17	6,72	19	6,25
Франція	18	6,55	22	6,09
США	19	6,54	17	6,33
Ірландія	20	6,52	20	6,14
Канада	21	6,49	18	6,30
Естонія	22	6,41	25	5,86
Бельгія	23	6,36	21	6,10
Макао, Китай	24	6,29	28	5,73
Іспанія	25	6,27	26	5,84

Джерело: Measuring the Information Society, 2009.

Конкретні показники IDI десяти країн з найвищими показниками в рейтингу різняться несуттєво (між 7,07 і 7,85 за шкалою від 1 до 10), при цьому в період 2007-2008 років були відмічені тільки неістотні зміни у рейтингу. У 2008 році до десятки провідних країн світу за індексом IDI були визначені (за порядком місць у класифікації): Швеція, Люксембург, Республіка Корея, Данія, Нідерланди, Ісландія, Швейцарія, Японія, Норвегія і Сполучене Королівство. Всі ці країни, за винятком однієї, відносяться до Європи – провідного регіону світу з розвитку інфраструктури та впровадження послуг ІКТ. У більшості європейських країн рівень проникнення рухомого стільникового зв'язку перевищує 100%, а за статистичними даними близько двоє з трьох європейців постійно користуються Інтернетом.

Діаграма 4. Показники зростання IDI

Джерело: *Measuring the Information Society, 2009.*

В цілому країни, які обіймають найвищі позиції рейтингу за індексом IDI, є розвиненими країнами, тоді як більшість країн, які мають найнижчі позиції у рейтингу за індексом IDI, – це найменше розвинені країни з низьким рівнем доходів. Проте, між 2007 і 2008 роками декілька країн, що розвиваються, досягли істотних покращень, зокрема, Бахрейн, Кабо-Верде, Греція, Македонія, Нігерія, Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ) і В'єтнам. Хоча деякі з цих країн все ще займають низькі позиції за індексом IDI (наприклад, Нігерія або В'єтнам), позитивні зрушення свідчать про прогрес цих країн у сфері розвитку інформаційного суспільства. При цьому у період між 2007 і 2008 роками зростання показників доступу і використання збільшувалося в середньому однаковими темпами, що підтверджує прагнення країн інтенсивніше використовувати ІКТ при рівномірному зростанні доступу і зростанні використання технологій, що прискорюється збільшення масштабів використання широкосмугового зв'язку. Водночас показник навичок змінився в 2007-2008 роках несуттєво, оскільки він вимірюється опосередкованими показниками – рівень письменності і освіти, за якими більшість розвинених країн вже досягли високих показників.

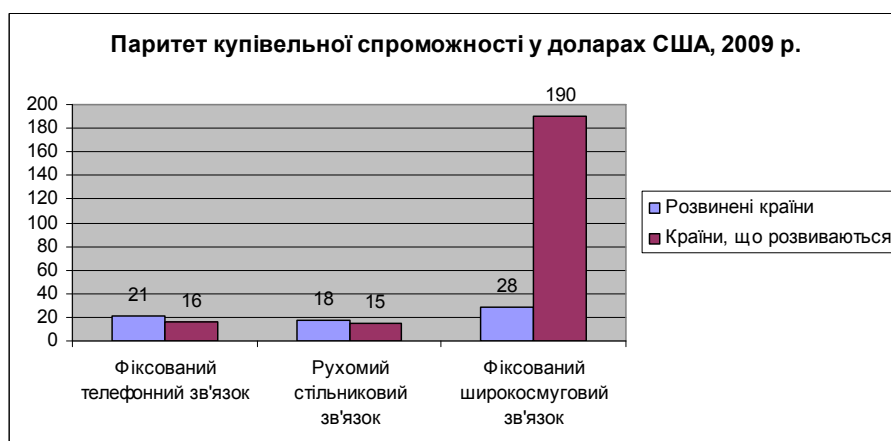
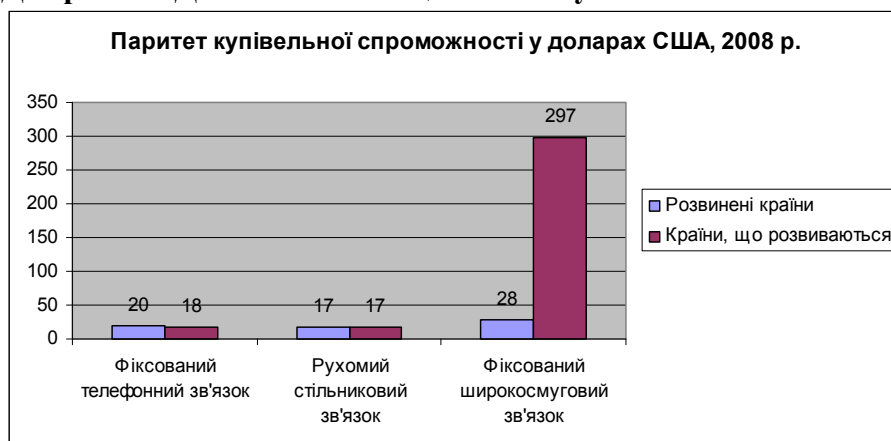
Провідні країни за загальним індексом IDI, як правило, демонструють високи показники доступу до мереж і технологій та використання ІКТ. Серед країн, які досягли особливого прогресу у сфері доступу до ІКТ (відображено в істотному зростанні фіксованого або рухомого телефонного зв'язку, у збільшенні смуги пропускання міжнародного трафіку Інтернету або розширенні доступу домашніх господарств до Інтернету і комп'ютерів), визначені Вірменія, Хорватія, Естонія, Македонія, Катар, Румунія, Саудівська Аравія, Сент-Вінсент і Гренадіни та В'єтнам. До країн, які досягли найкращих результатів за показником використання ІКТ, було віднесено Бахрейн, Грузію, Грецію, Казахстан, Лаоську Народну Демократичну Республіку, Люксембург, Макао (Китай), Нігерію, Швецію, Сінгапур та ОАЕ, що відображає істотне збільшення використання Інтернету і впровадження фіксованого або рухомого широкосмугового зв'язку.

Важливою проблемою у часи економічної кризи залишається проблема «цифрового розриву». Як показують дослідження, розрив між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються залишається значним, хоча і тут спостерігаються суттєві зміни. Так, за індексом IDI найсуттєвіші диспропорції між цими двома групами країн існують у показниках доступу до ІКТ та впровадження рухомого і

фіксованого широкосмугового зв'язку. «Цифровий розрив» аналізувався у чотирьох групах країн: країни з найвищими показниками рівня інформаційного розвитку за індексом IDI, з високим, середнім і низьким рівнем індексу IDI, а також зміни в період з 2002 по 2008 рік. Результати показують, що «цифровий розрив» між групою з «найвищим» рівнем і кожній з трьох інших груп скорочується і що, особливо, група з «високим» рівнем зближується з групою з «найвищим» рівнем. Розривши між трьома рештою груп збільшується

Аналіз показує, що «цифровий розрив» все ще значний, хоча й скорочується, особливо між країнами з високим рівнем розвитку ІКТ і країнами з низьким рівнем. Частково це пояснюється «вирівнюванням» показників зростання ІКТ в групі самих передових країн. В той же час, країни з помірно високими рівнями ІКТ досягли істотних удосконалень, збільшивши таким чином розрив з тими країнами, які мають мінімальні показники. З урахуванням відносного невеликого проміжку часу вимірювання показників ІКТ в порівнянні з іншими показниками розвитку, країни з низькими рівнями ІКТ могли б відносно швидко надолжити втрачене, за умови що національним секторам ІКТ приділятиметься необхідна політична увага.

Діаграма 5. Динаміка зміни цін на послуги

Джерело: *Measuring the Information Society, 2009.*

Значний вплив на динаміку долання «цифрового розриву» відіграє й показник вартості послуг ІКТ, що впливає як на впровадження ІКТ, так й на їх використан-

ня. Таким чином, корзина цін на послуги ІКТ, якою вимірюється доступність в ціновому відношенні фіксованого і рухомого телефонного зв'язку і послуг фіксованого широкосмугового Інтернету, та індекс ІДІ тісно пов'язані між собою: нижчі ціни можуть привести до розширення доступу і використання, а вищі рівні впровадження ІКТ можуть привести до зниження цін, при цьому оператори отримуватимуть переваги економії за рахунок масштабів. Значна лібералізація ринку і зростання конкуренції також, як правило, призводять до зниження цін, що у свою чергу приводить до кращих показників рівнів впровадження ІКТ.

Список використаних джерел

1. Measuring the Information Society, 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int>.
2. Новый индекс развития ИКТ. МСЭ сравнивает положение в 154 странах Северная Европа идет во главе развития ИКТ. Пресс релиз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int>.
3. WSIS Forum 2010 Brochure [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.itu.int/wsis/implementation/2010/forum/geneva/docs/consultations/wsis-agenda-broch.pdf>.
4. Report on the WSIS Stocktaking 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://groups.itu.int/LinkClick.aspx?fileticket=ecY3JFUoRoA%3d&tabid=740>.
5. Chee Sing Chan/ Vertical view 2010 [Електронний ресурс] / Chee Sing Chan and Emily Chia. – Режим доступу: http://www.tnsglobal.com/_assets/files/Vertical_View_EnterpriseInnovation_Dec09Jan10.pdf.